

Összegzés

[bizalmas adat] közel 5800 lakosú, tipikus alföldi nagyközség, ahol 2014-ben indult először a szociális földprogram, amit a program sikeressége után tavaly is meghírdettek. [bizalmas adat] Nagyközségi Önkormányzat Képviselő-testületének [bizalmas adat] szociális földprogramról szóló rendelete rendelkezik arról, hogy kik vehetnek részt a programban. Eszerint azok, akik legalább egy éve bejelentett lakóhellyel rendelkeznek [bizalmas adat]-on, rendszeres szociális segélyben, foglalkoztatást helyettesítő támogatásban, rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülnek, álláskereső, regisztrált munkanélküliek, megváltozott munkaképességűek vagy nyugdíjasok. Önkéntes alapon vehetnek részt a programban. Feltétele, hogy a polgármesterrel megkössék az együttműködési megállapodást. A rendeletben megfogalmazottak alapján kisállatot biztosítanak a résztvevők számára a program keretében, amit a felneveléshez szükséges táppal egészítenek ki, illetve a szakszerű nevelés érdekében képzést is biztosítanak.¹ A programban településenként általában 30 család szokott részt venni. A 2015-ös adatok alapján 40 család részesült a szociális földprogram által szétosztható jövedelemkiegészítő segítségben. Közülük többen már másodjára kerültek be sikeresen a programba.

A bekerült résztvevők általában sokgyerekes családok. A felvett adatlapok és interjúk alapján elmondható, hogy minimum 3 vagy annál több gyerekes családok, ahol ezáltal nagyon kevés az egy főre jutó jövedelem. Nem szokatlan, hogy több generáció él egy háztartásban. A felvett mintáink szinte kivétel nélkül roma származásúakkal készültek, ahol már nagyon fiatalon szülővé válnak a fiatalok. Így akár dédszülőktől kezdve a dédunokáig mindenki megtalálható egy háztartásban.

„A: Az egyik lányom ugye 17 évesen szület. Sajnos. És most a gyerekekkel itthon vagyunk. A másik iskolába jár. A gyerek 2 és fél éves. Megvagyunk.

Int: És a szülei azok nyugdíjasok?

A: Igen, nyugdíjasok. Édesapám 76 éves, édesanyám 74. Együtt élünk. Nehéz körülmények között, de megvagyunk hála a jó istennek.” (szociális földprogramban részt vett roma származású férfi)

Illetve a nagycsaládosokon kívül még az egyedülálló idősebb korosztály, nyugdíjasok kerültek bele a programba. Gyakran a nyugdíjhoz szükséges bedolgozott munkaévek hiányában nehéz körülmények között élve kerültek be a programba.

¹[http:// \[bizalmas adat\].hu/wp-content/uploads/2015/04/r5_2014mod.pdf](http://[bizalmas adat].hu/wp-content/uploads/2015/04/r5_2014mod.pdf)

Az adatlapok és interjúk felvétele során csak olyan személyekkel találkoztunk, akik tősgyökeres [bizalmas adat]-i lakosok voltak, akiknek már több generációra visszatekintve itt éltek a rokonaik. Szeretik a nagyközséget, szeretnek itt lakni. Maga a nagyközség tipikus [bizalmas adat]-i település, viszont mégsem jelentős az [bizalmas adat]-n oly híres mezőgazdasági termelésről. A felvett adatokból az derült ki, hogy a település életében nem töltött be jelentős szerepet a mezőgazdaság. Korábban, amíg volt TSZ, addig az emberek inkább foglalkoztak mezőgazdasági műveléssel, napjainkban azonban csak a lakosok csekély töredékére jellemző bármiféle növénytermesztés. Kiskertek ugyan vannak, de sok helyen nincsenek megműelve. Elenyésző a lakosságnak az a része, mely folyamatosan műveli a kertjét, és ha lenne rá igény szívesen gondozna nagyobb földterületet.

A településen az alacsony iskolai végzettség a legjellemzőbb. Átlagosan 8 általánossal rendelkeztek a megkérdezett lakosok. De sokan voltak, akik még az általános iskolát sem fejezték be, közülük átlagban a 3 osztály elvégzése után otthagyták az iskolát. Az öröklődő nehéz anyagi helyzet miatt kiszorultak az iskolából, és hamar arra kényszerültek, hogy munkába álljanak.

„Hát nem tudtam tanulni, mert engem a mamám nevelt, elváltak a szüleim, és odakerültünk ketten a testvéremmel. Szegénysorba kerültünk, anyu nem is küldött pénzt, apu küldött pénzt. Abból nevelkedtünk. Nagyon szegénysorsú... Azért nem is tudtam iskolába, nem iskoláztatott a mamám sem, továbbtanulni semmi sem, örültünk, ha férjhez mentünk és családba kerültünk. Mert aki nevelt bennünket, még annak is 8 gyereke volt.” (8 általánost be nem fejezett roma származású asszony)

A megfelelő iskolai végzettség miatt alacsony presztízsű munkákat végeztek, gyakran bejelentett munkaviszony nélkül. Maszek munkákat végeztek, amik gyakran nem is helyben voltak, így utazni kényszerültek. Ezek gyakran nehéz fizikai munkát jelentettek, például férfiak esetében kőműves munkát, de nők körében is megfigyelhetők fizikai munkák (csirkeüzemben való munka, gyárakban kapott munkák, amik nagy állóképességet igényeltek). A nők körében általában a gyerekvállalás miatt szakadtak meg a munkaviszonyok.

„int: És meg tudná nekem mondani, hogy miért került ki a munkahelyeiről?

A: A szülések miatt. (55 éves nő, 16 évesen hagyta ott az első munkahelyét a szülés miatt)

A gyermek megszületése után jellemzően gyesre mentek, és a gyes végeztével gyakran maradtak otthon továbbra is háztartásbeliként. A férfiak esetében a maszek munkák csak alkalmi jellegűek voltak, amik nem nyújtottak biztos megélhetést. Nehéz fizikai munkákat végeztek, amiket a kor előrehaladtával nem féltetlenül tudtak már elvállalni az egészségügyi

állapot romlása miatt. Vannak olyan is, akik kitanultak egy-egy szakmát, és ebben a munkakörben próbáltak meg elhelyezkedni, beindítani egy saját vállalkozást, de mivel ez nem feltétlenül volt jövedelmező szakma a településen, ezért érdemesebbnek látták, ha más munka után néznek, még akkor is, ha ez csupán közmunkát jelent.

„int: Hány munkahelye volt az élete során?

A: Kettő. Tehát volt a szakma, akkor vállalkozó voltam, akkor abbahagytam, most pedig helyben, az önkormányzatnál dolgozom. (...)

A: Nem jól jöttem ki benne anyagilag. (...)

A: Igen, most közfoglalkoztatott vagyok.” (férfi, aki saját szakmája helyett inkább közfoglalkoztatott)

Egy-két személy kivételével a programba közvetlenül bekerült egyén korábban nem volt őstermelő. De akadt olyan is, akinek esetleg a családtagjai között, jellemzően a szülők régebben foglalkoztak ilyesmivel. Így szinte minden család rendelkezett olyan tapasztalatokkal, amiket a program során kamatoztatni tudott. Már egészen kisgyermekkortól kezdve olyan családban nőttek fel, ahol általában műveltek kiskertet, vagy tartottak állatot. Számukra a programban végzett tevékenység nem számított újdonságnak, nem kísérletező jelleggel nevelték a csirkéket, hanem majdnem minden információval rendelkeztek arról, hogyan is kell felnevelni a kiscsirkéket.

Mivel [bizalmas adat]-on a program keretében csak kiscsirkéket osztottak szét, és ezek nevelése nem igényel egész napos munkát, figyelmet, ezért a résztvevők a program mellett vállalhatnak már munkát is. Körülbelül két csoportra osztható a programban részesülő emberek. Vannak, akik nem végeznek kereső foglalkozást a program mellett és csupán nyugdíjból, segélyből, gyesből élnek. A másik csoport dolgozik amellet, hogy neveli a csirkéket, bár ők is kivétel nélkül közfoglalkoztatásban helyezkedtek el. Mivel sem a nyugdíj, gyes, segély, sem a közmunka által megszerzett pénz nem elegendő egy nagycsalád számára, ezért kerültek nehéz helyzetbe a családok. Van olyan, aki a rendszert hibáztatja, van, aki bevallja, hogy az emberekben kell keresni a hibát, motiváció hiányában saját akaratukból nem vállalnak munkát, ami nehéz életkörülményekhez vezet.

A megkérdezettek mindegyike szeret a településen élni. A begyűjtött információk alapján a település társadalmában nem alakultak ki élesen elkülönülő rétegek. A településen kialakult szegregátum lakosai szinte egy társadalmi réteget alkotnak. De a szegregátumon kívül élők sem rendelkeznek olyan anyagi körülményekkel, ami sokkal magasabb presztízsű réteg kialakulását eredményezné. A településről készült hivatalos adatok alapján sokkal kevesebb roma származású van feltüntetve, mint amennyi a tényleges számuk. A

szegregátumbam élő roma családok helyzete elég nehézkes. Ez vagy abból fakad, hogy ők maguk nem akarnak dolgozni, vagy abból, hogy egyébként nagyon kevés a munkalehetőség a nagyközségben, és így szinte kivétel nélkül csak a közmunka keretében tudnak álláshoz jutni. Diszkriminációról nem értesültünk, a többségi társadalommal nem kerülnek konfliktusba, nem éri őket különösebb megkülönböztetés. Viszont gyakoriak a konfliktusok, de ez meglepő módon nem cigány-magyar megkülönböztetésből fakad. Jellemzően kivétel nélkül a tősgyökeres [bizalmas adat]-k és a beköltözött lakosok közötti problémákat emelték ki az interjúalanyok. Általánosak és megszokottak a lopások, alkoholproblémák, drogügyek.

„A: Egy –kettőt. Hát én azt mondom, probléma van az olyanokkal, akik lopnak, aki drogoznak, ez a kettő fő probléma.” (roma férfi)

„Meg rengeteg olyan van, akit nem nagyon ismerünk, sokan bejöttek így vidékekről, nagyon sokan nem tősgyökeres [bizalmas adat]-iak, rengeteg van. Hát ezek miatt vannak itt kisebb-nagyobb problémák ugye [bizalmas adat]-on belül sok magyar emberrel beszéltem ugye, mivel én roma származású vagyok és ugye a tősgyökeres [bizalmas adat]-iakkal nincs is probléma, így hogy mondjam ilyen lopási problémák szempontjából. A [bizalmas adat]-iak akik tősgyökeresek voltak, azok ugye mindig dolgoztak, meg megvoltunk egymás mellett mindig. És most ezek miatt van egy kisebb-nagyobb probléma itt A-on, de..., (tősgyökeres lakos, roma származású)

Az ittlakók nem igazán tudtak olyan dolgot említeni, amire büszkék lehetnének, inkább a legnagyobb problémát jelentő munkalehetőségek hiányát emelték ki. Aki dolgozni akar, azok munkát vállalhatnak a településen működő [bizalmas adat]-ban, vagy a közelben lévő, [bizalmas adat]-ben működő [bizalmas adat]-ban. Emellett magánvállalkozóként helyezkedhetnek el, vagy alkalmi munkákat, maszek munkákat vállalhatnak, de ezek nem nyújtanak biztos megélhetést. A legjelentősebb foglalkoztatási forma a közmunka. Az emberek a közfoglalkoztatást tekintik a megélhetés fő forrásának, sokak számára egyet jelent a rendes, teljes értékű munkával. A megkérdezettek többsége is közfoglalkoztatott. Szerintük azokat foglalkoztatják közfoglalkoztatottként, akinek nincs más jövedelemforrása, nehéz anyagi körülmények között élnek a családjukkal. Egyetlen egy ember fogalmazta meg, hogy a közfoglalkoztatás a munkaerőpiacra való visszakerülést szolgálja, illetve az attól való végleges elszakadást gátolja meg, biztosítva azt, hogy ne épüljenek le fizikailag és szellemileg, egy napi rutint alakít ki, melynek szerves része, hogy munkába kell menni. Rendkívül jónak és hasznosnak találják a közmunkát, mely segíti a család jövedelemszerzését. Egyesek szerint, aki akar, mindenki bekerül a közfoglalkoztatásba, és jelenleg olyan 200 főre becsülik a településen lévő közfoglalkoztatottak számát. A pozitívumok mellett azonban helyet kapnak a programmal kapcsolatos kritikák is. A munkák az önkormányzati irodai

munkáktól egészen a keményebb fizikai munkákig terjednek (például útépítés, utcák rendbetétele, árkok), és gyakran a nőket is kihelyezik ilyen munkakörökbe. A megkérdezettek közül akadt olyan, aki nem tartotta megfelelőnek a munkakörülményeket, mert úgy értesül, más településeken sokkal emberségesebben viselkednek. Nőket nem oszتانának be például nehéz fizikai munkákhoz, nagy melegben esetleg több pihenőidőt engedélyeznének azoknak, akik közvetlenül kint dolgoznak a hőségben.

A megkérdezett lakosok nem tudtak róla, hogy közfoglalkoztatáson kívül szerveztek volna más jövedelemszerzési lehetőséget, saját maguktól nem gondoltak a szociális földprogramra úgy, mint jövedelemforrás.

Az emberek többsége hallomásból, rokonoktól, ismerősöktől értesült a programról, és utána, ha felkeltette az érdeklődésüket, akkor személyesen bementek a hivatalba vagy a családsegítőbe és ott kérdezték meg a program pontos részleteit. Egyébként a családsegítő munkatársai hirdették a programot, de ezek szerint mégis a legtöbben nem közvetlenül tőlük értesültek róla. Kivétel nélkül saját akaratukból szerettek volna részt venni a programban, azért hogy jobb életkörülményeket biztosítsanak a családjuknak, önmaguknak, és nem utolsó szempont volt a résztvevőknél, hogy ingyen kapták a csirkéket. A szociális földprogramban való részvétel feltételei, hogy olyan személyek pályázhattak meg, akik hátrányos helyzetűek vagy halmozottan hátrányos helyzetűek.

„A: Nem, mindenki beadhatta. Jaaj, hát nem, hogy rendbe legyenek az ólak, vagy olyan, hogyha kimentek, és ha nem volt ól hiába járt neki, hiába megítélték, hogy kinek jár a csirke, ha kimentek és nem volt megfelelő ól, az nem kapta meg. Meg akkor megkapta olyan, akinek van, hogy hova tegye.” (programban résztvevő helyi lakos)

A program keretében [bizalmas adat]-n csak csirkéket osztottak. Így a legfontosabb feltétele a programnak, hogy az állatoknak megfelelő körülményeket tudjanak biztosítani. Nagyon figyelmesen ellenőrizték, hogy megfelelően el legyen zárva a porta, ahol szeretnék az állatokat tartani, normálisan kialakított ólak legyenek, teljesen kimeszelve, itatókkal ellátva, olyan hellyel elkerítve, ahová kiengedhetik az állatokat napközben. Ennek felállítása saját anyagi forrásból kell, hogy megtörténjen. Ha az ellenőrzés során rendben találták az ólakat, akkor bekerültek a programba. A legtöbb embernek elsőre sikerült bekerülni, és ha nem sikerült az csak az ólak hiányosságain alapultak. A program keretében a család nagyságától, anyagi helyzetétől függően 20-30 darab csirkét osztottak ki egy-egy családnak, illetve ezt kiegészítették takarmánnyal, ami körülbelül 4 zsák tápot jelentett. Még mielőtt kézhez kapták volna a csirkéket, a résztvevőknek szerveztek a programhoz szükséges képzést is a helyi

Művelődési Házban. Itt minden olyan információt ismertettek a szakemberek, amelyek a csirkék felneveléséhez szükségesek, a többség számára mivel már korábban is foglalkoztak állatokkal, ezek nem jelentettek túl sok plusz információt, de akadt olyan, aki például tanult olyan dolgokat, amelyekre ha odafigyel, elkerülheti, hogy megbetegedjenek a csirkék. A képzést tartó fiatalemberhez nyugodtan és bizalommal fordulhattak az emberek, bármikor szívesen adott szaktanácsot a résztvevőknek.

„A: Igen, kaptunk. 3 alkalommal képzésben részesültünk, Vetítettek is ilyen filmet, vagy, hogy kell nevelni a csirkéket, de hát én már tudtam, mert azelőtt is neveltem. Minden évben neveltem. De nagyon jó volt, mert ez biztos, hogy jobb volt ez a műsor, mint ahogy én neveltem a csirkéimet.” (program által szervezett képzésen résztvevő lakos)

A képzést követően megkapták a csirkéket és a tápot. A csirkék gondozása nem igényel egész napos munkát, ezért főképp reggel adnak nekik takarmányt, illetve napközben párszor friss vizet, de ez nem vesz el sok időt az emberektől és emellett tudnak egyéb teendőikre, munkájukra koncentrálni. A csirkékkel való munkát saját maguknak szervezik meg az emberek, nem kapnak utasítást azt illetően, hogy mit és hogyan csináljanak a csirkékkel. Általában az egész család, a gyerekek is bekapcsolódnak a munkába, szeretik ezt csinálni, hiszen szeretik az állatokat, elfoglalják magukat, kiegészíti a család bevételét. A csirkék egy részét az emberek levágták, de a többit meghagyva például a tojás árát meg tudják spórolni. Annál több a tojás, minél több csirkét hagytak meg. A résztvevők tudják, hogy többszörös a haszon. Aki motiváltabb, az a csirkéket nem vágja le és esetleg ülteti őket, ezzel még nagyobb haszonra tesz szert és terjeszkedik (bár erre kevés példa volt, de azért akadt ilyen is) A program egyik feltétele a csirkék kiosztása után, a szerződésben is meg van fogalmazva, hogy hány darab csirkét lenne kötelező megtartani (értesülésünk szerint 5 darab) illetve mennyi tojást kellene visszaszolgáltatni. A program során ezeket is ellenőrizniük kellene az illetékes szervezőnek. 2014-ben indult program illetékesei folyamatosan nyomon követték a családokat, segítették őket. Rendszeresen ellenőrizték, hogy megfelelően nevelik-e a csirkéket, ha betegek lettek vittek gyógyszert nekik. 2015-ben már nem voltak ilyen részletesen ellenőrizve a program résztvevői, csak a csirkék kiosztása előtt nézték meg, hogy rendben van-e az ól, de utána csak elvétve egyszer-kétszer nézték meg, hogyan halad a program. Ezáltal a 2015-ben belépett családok sokkal kevésbé tartották a szerződés feltételeit, gyakran levágták az összes csirkét.

„A: Így van, egyszer kijöttek és megnézték normális helyen vannak-e az állatok.”
(2015-ben bekerült lakos)

„A: Persze, ki szoktak jönni, hogy megnézzék, (...)” (2014-ben is részt vett a programban)

Konfliktus egyébként nem volt sem a résztvevők között, sem a résztvevők és a szervezők között. Nincs információ arról, hogy bárkit is kizártak volna a programból. Kizárás oka a résztvevők szerint a csirkékkel való nem megfelelő bánásmód, tartási körülmények lehetnek, illetve ha nem neveli a csirkéket, hanem eladja vagy levágja őket. Ilyenek elkövetése miatt elképzelhetőnek tartják, hogy következő alkalommal már nem kerülnek be ezek a személyek. A program keretében a megkérdezettek többsége nem tapasztalt jelentős változást sem a saját életében, sem mások életében. Sok új dolgot nem tanultak a program során, mivel korábban is tartottak már állatokat. Viszont mindenki szerint könnyebb lett egy picivel az életük, a csirkéből származó hús és a tojás miatt egy kevés pénzt megtudnak spórolni, amit legtöbbször a gyerekeikre tudnak fordítani, vagy más élelmiszerekre.

„A:(...) Másra is tudunk hagyni. Kiszámoljuk a pénzünket, hogy mire elég, mikor megkapjuk, bevásárolunk lisztet, cukrot, ami kell. Úgyhogy kevesebb kellett húsból, meg tojásból. Hát nem kellett arra költeni.

Int: És amit nem költenek el húsról, azt mire tudják fordítani, mire jut több?

A: Ugyanúgy élelemre, (...)” (közfoglalkoztatott roma asszony)

Az emberek teljesen elégedettek emiatt a programmal, szívesen részt vennének benne újra és örömmel ajánlanák más falvakban is a bevezetését. Látva a család életkörülményeiben bekövetkező javuló tendenciát, könnyebbé a támogatás megszűnését követően is szívesen folytatnák az elkezdett tevékenységet, egyesek vennének még más állatokat is hozzá, de akad olyan személy is, aki nagyobb fejlődésben gondolkodik. A szociális földprogram által osztott csirkéken kívül kevesen foglalkoznak kiskert megművelésével, ez sokszor motiváció hiányból sokszor pedig földterület hiányából fakad. Nagyon kevesen látnak esélyt arra, hogy östermelővé váljanak, piacra termeljenek. Ehhez szükséges hiányzó feltétel a pénz, terület, eszközök, megfelelő szakmai segítség.

„A: Hát olyan helyen lakunk, ahol eléggé kevés udvarunk van, ez miatt. Tehát nincs hely, ahol tudjuk nevelni még a jószágot.” (férfi, régebben volt östermelő)

„A: Hát itten a pénz dominál (...)” (nő, szívesen lenne östermelő, nincs rá pénze)

Véleményem szerint a program sikeresnek mondható országszerte. Viszont szerintem bizonyos változtatás szükséges lenne [bizalmas adat]-ban. Információhiány jellemzi a lakosokat. Nincsenek tisztában magával a programmal sem, amiben ugye részt vesznek, illetve például a szociális szövetkezetéről egyik megkérdezett sem hallott még. Nem jutnak el kellő mértékben hozzájuk az információk, illetve az ő részükről is tapasztalható egyfajta

érdektelenség, hiszen nem tudják megmondani a program nevét sem, ami által a csirkékhez jutottak. Szakmai szervezést illetően pedig kritika a részemről a nem megfelelő odafigyelés a résztvevőkre. A 2014-es évben sokkal eredményesebbnek bizonyult a program, hisz akkor folyamatosan próbáltak tájékozódni az irányítók, hogy hogyan tudnak boldogulni az érintettek a program adta lehetőséggel. Ez motiválóbbnak ígérkezett, mint amikor semmiféle kontroll nélkül zajlott a program a 2015-ös évben. Nem szabad túlzottan irányítónak lenni, minden lépésben bekorlátozni az embereket, de mégis szükséges valamekkora mértékű figyelem, aminek meg akarnak felelni, ami pozitívan hat a teljesítményükre. Ebből is következik, hogy aki 2014-ben kezdte a programot, ők nagyobb arányban meghagyták a csirkéket, és fejlődésben, terjeszkedésben gondolkodnak. Továbbá a program fejlesztésének keretében látva a malacok iránti nagyobb érdeklődést, talán érdekesebb lenne azt is osztani, vagy más irányba elmozdulni, például vetőmagok osztásával a növénytermesztés felé orientálni a résztvevőket, legalább annyival, amivel a saját családjuk szükségleteit el tudnák látni.

Felhasznált forrás:

[http:// \[bizalmas adat\].hu/](http://[bizalmas adat].hu/) (letöltés: 2016. 06.05.)

[http:// \[bizalmas adat\].hu/wp-content/uploads/2015/04/r5_2014mod.pdf](http://[bizalmas adat].hu/wp-content/uploads/2015/04/r5_2014mod.pdf) (letöltés: 2016. 05. 06.)